

טבילה של בת פרעה לגירות

נִתְּרָה בַּת־פַּרְעֹה לְחָזֵן עַל־הַיָּאָר [פ"ב ב פ"ה] ובמגילה י"ג א' אמאי קרי לה יהודיה - על שום שכפרה בעבודה זרה, דכתיב ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה, ופרש"י לרחוץ לטבול [לשום] גירות, ובטו"א הק' דל"ש טבילה לגרות קודם מתן תורה.

והנה ע' נדרים דף מ' אם אפשר לטבול בנהרות כיון שיש חשש שיש שם מי גשמים שאין מטהרין בזוחליו, ובתש"ו רדב"ז מכת"י סי' קמ"א כ' קונטרס גדול בענין טבילה במצרים במי הנילוס שהיו מתירין משום שאין גשמים במצרים, והרדב"ז האריך שם לאסור שמ"מ הנילוס מקבל מי גשמים במקומות אחרים ע"ש, וכאן מבואר שהיתה טבילת גירות בנילוס. וע"ש בנדרים שאפשר לטבול רק בפרת ביומי תשרי שאז אין מי גשמים, והרי מעשה זה שבתיה ירדה לטבול היה בחודש סיון שהרי משה נולד בו' אדר ואחר כשלש חדשים לא יכלה הצפינו והניחה אותו ביאור. ואפשר שאף לרש"י שהיתה טבילת גירות קודם מ"ת אבל לא היה דין שזוחליו אין מטהרים.

איסור מצרית בקהל

במגילה י"ג ע"א ר"ש בן פזי כו' ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד כו' וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את בת פרעה שמרדה בגילולי בית אביה, וצ"ע איך נשא כלב את בת פרעה והרי מצרית אסורה בקהל. זולת אם נימא שהיה קודם מתן תורה ומאי דקאמר שמרד בעצת מרגלים היינו על שם העתיד, ובלא"ה שאר נשים שנשא כלב המבוארים בפסוקים שם ע"כ דאיירי קודם מתן תורה וכמבואר בסנהדרין דף ס"ט ע"ב. [אמנם יעוי' בס' למכסה עתיק שהביא ממדרש תלפיות בשם זוהר כת"י 'שלא היתה בת פרעה אלא יתומה היתה אחות צפורה ופרעה גידלה', ויל"ד לפ"ז דאינה מצרית].

והנה ביבמות ע"ז עמ' ב' דר' שמעון סובר מצרי אסור ולא מצרית ור' יהודה סובר שגם מצרית אסורה, וה' אפ"ל דר"ש בן פזי ס"ל מצרי ולא מצרית. אבל עדיין יק' למאי דקימ"ל דמצרית ג"כ אסורה, [ויעוי' בצפנת פענח יבמות ע"ז דהק' לשי' רש"י דיש איסור חתנות עם הערב רב דמ"ש מכלב ובתיה].

ויל' דהנה בגמ' א' אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור וא"ר יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ופי' רש"י לרחוץ לטבול לשום גירות, וע' בטורי אבן שתמה על ד' רש"י דמאי שייכא טבילת גירות לפני מתן תורה, וע' בהגהות הגאון בעל ברך טעם על הטו"א ובמהרי"ט קידושין דף י"ח, וע' בח' מרן רי"ז הלוי עה"ת פ' בא שהאריך בזה אם היה גירות קודם מ"ת, והמאירי יבמות מ"ז א' כ' ומה שאמרו כאן באמהות שטבלו ולא מלו יש מפרשים ביציאתן ממצרים בשעת מתן תורה, ויש מפרשים ארבע אימהות והוא כשנכנס אברהם לברית שהטביל את שרה וכן בארבע אימהות, ומבואר לפ"ז שיש טבילה לגירות קודם מתן תורה, (ועמש"כ בצה"ל ח"ב סי' כ"ו).

אולם עכ"פ להמבואר שנתגיירה היה אפ"ל שכשנאסרו מצרים לבא בקהל היינו אותם מצרים שהיו אז זורעם אבל מי שנתגייר קודם לכן כשנאמר האיסור לא היה בכלל מצרי ולא נאסר, וע"כ לא היתה בתיה בת פרעה בכלל איסור מצרי. [וכן מצינו במאירי גופיה ביבמות עו. דכ' 'דאוי לשאול איך נשא כלב את בתיה בת פרעה שהיתה מצרית, וי"ל כיון דנתגיירה קודם שיצאו ישראל ממצרים אינה באיסור זה', אמנם יעוי' בדעת זקנים פ' תולדות פכ"ה פ"א ובמהרש"א יבמות ק' דהק' איך אברהם נשא את הגר שהיה מצרית, והא נתגיירה קודם יצימ"].

והנה במדרש רבה פ' בא פ' י"ח אות ג' א' הנקבות הבכורות אף הן מתות חוץ מבתיה בת פרעה שנמצא לה פרקליט טוב זה משה שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא לפיכך אמר שלמה טעמה כי טוב סחרה ותקם בעוד לילה באיזה לילה ויהי בחצי הלילה, וע"ש בפ' מהרד"ו שהביא שהיתה בכורה מאם שהרי כתיב מבכור פרעה הישב על כסאו וע"כ צ"ל דהיה לו בכור מאב שמת במכת בכורות ואילו בתיה היתה

בכורה מאם. ויש להעיר דהנה במגילה י"ג א' א' ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור וא"ר יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה, ופרש"י לרחוץ לטבול לשם גירות, והואיל ונתגיירה א"כ מה"ת שתהא בכלל מכת בכורות. [אולי אם לא היה דין כקטן שנולד קודם מ"ת לא פקע ממנה היחוס לאביה ולכן היתה צריכה למות במכת בכורות].

והנה בפרקי דר' אליעזר פמ"ח א' שהיתה מנוגעת ולכן ירדה לרחוץ, וא"כ ס"ל דלא ירדה לטבול לשם גירות, וי"ל דכך ס"ל גם למד"ר ולכן היתה בכלל מכת בכורות, ולפ"ז דלא נתגיירה הדר' קו' לדוכתה איך נשאה כלב, ולזה י"ל להק' מ"ד דלא נתגיירה דס"ל כמ"ד מצרי ולא מצרית, או ד"ל דאף שלא נתגיירה אז אבל מ"מ נתגיירה קודם מ"ת וע"כ לא היתה בכלל איסור מצרי. [יעוי' בחת"ס [דרוש א' לז' אדר] דכ' דירדה לרחוץ סתמא וכשראתה השגחת ה' על משה שהיה מגודל כנער הבינה שנשי היהודים יולדות שלא בצער ולכן רצתה להתגייר, ולפ"ז אף ד' הפדר"א י"ל דהתגיירה].

וע' בס' מקור ברוך חלק ב' סי' מ' שהק' להמבואר ברמב"ם פ"ט מעבדים ה"ב שעכ"ם יכול למכור בנו ובתו לעבדים א"כ איך היתה יכולה לטבול לגירות בלא דעת אביה והרי היתה קנויה לאביה, וע"ש שצידד שכל ד' הרמב"ם הם רק בקטן שאין בו דעת אבל גדול עומד ברשות עצמו ע"ש. [אמנם למש"כ בזכר יצחק סי' ב' ובמנ"ח מצוה שמ"ז דגם גדולים בכלל זה אכתי צ"ב].

קולו כנער

בסוטה י"ב תנא הוא ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה, א"ל רבי נחמיה א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום, ופרש"י שם בע"מ והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר. ולכא' צ"ב דמנ"ל לר' נחמיה שמשוה רבינו היה כשר לשיר, וי"ל ע"פ הגמ' בערכין דף י"א דיליף חנניא בן אחיו של ר' יהושע לעיקר שירת הלויים מקרא דמשה ידבר והא-לקים יעננו בקול על עסקי קול, ופרש"י "שהיה מצווה לשורר לפי שמשוה לוי היה", וא"כ מבואר שהיה משורר וע"כ הק' ר' נחמיה דאילו היה קולו כנער א"כ היה פסול לשיר, ולפ"ז אפ"ל דמאי דלא חייש ר' יהודה לזה משום דס"ל כאידך תנאי בערכין דילפי שירת הלויים מפסוקים אחרים, וא"כ אין רא' שמשוה היה ראוי לשיר, ובזה א"ש ד' רש"י בפ' עה"ת (שמות פ"ב פ"ו) שפי' קולו כנער, והרי נחמיה הק' ע"ז ולמה פי' כן רש"י וע"ש ברמב"ן, ולהנ"ל י"ל דכל קו' ר' נחמיה אינה אלא כהן מ"ד דס"ל דשירת הלויים ילפי' מהא-לקים יעננו בקול, אך לאידך תנאי דלא ילפי' מהך קרא ל"ק כלל, וא"כ י"ל דרש"י עה"ת פי' כוונתהו. ובבכורות מ"ד ע"א אי' אמר רב משה רבינו עשר אמות היה שנאמר (שמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתוב עשר אמות אורך הקרש, א"ל רב שימי בר חיאי לרב א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו כו', וכאן א"א לפ' כהנ"ל.

וי"ל דהנה בובחים דף ק"א ע"ב אי' אמר רב משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים היה שנאמר מאיל המלואים למשה היה למנה כו', ובדף ק"ב ע"א אי' כתנאי ויחר אף ד' במשה כו' ר"ש בן יוחאי אומר אף זה נאמר בו ורושם שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי והלא כהן היה ה"ק אני אמרתי אתה כהן והוא לוי עכשיו הוא כהן ואתה לא, וחכמים אומרים לא נתכנה משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד וי"א לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה כו', וא"כ א"ש דבעי' שלא יהא בע"מ.

אולם בדרשות הר"ן דרוש ג' ודרוש ה' כ' לבאר את הגמ' בסוטה דא"ל ר' נחמיה א"כ עשיתו למשה רבינו בע"מ, דהיינו משום דמשה רבינו היה שלם בכל ולא יתכן שהיה לו חסרון כלל, ע"ש מש"כ לבאר למה היה משה כבד פה, (וכע"ז מצינו ברמב"ן פ' אמור פכ"א י"ז).

אך בד' רש"י בסוטה הרי מבואר לכאן לא כן שפי' שם משום דמשה היה לוי ונפסל לשיר, ולא פי' דלא יתכן שיהא בו חסרון, אך אפ"ל דכ"ז לענין קולו כנער דלא חשיב חסרון אלא לענין שירה וע"כ לא חשיב חסרון, ומשום כך פי' רש"י משום שהיה משורר ונפסל עי"כ לשיר, אבל מום של כהונה י"ל דמודה רש"י דחשיב חסרון ולא יתכן שהיה למשה רבינו חסרון, וא"כ אף שפי' רש"י את הגמ' בסוטה משום שהיה משורר ונפסל עי"כ לשיר, מ"מ אפשר דמודה רש"י שיש לפ' את הגמ' הכא דא"א שהיה למשה רבינו חסרון וכד' הר"ן.

חיוב אם להניק בנה

הילכי את הילד הזה כו' ואני אתן את שכרך, הנה אם חייבת לבעלה להניק כמבואר בכתובות דף נ"ט א"כ איך יכולה ליטול ע"ז שכר, ויש לדון אם היה חיוב זה קודם מ"ת, ואם חייבת קודם מ"ת יש לדון אם קצצה לה אף שחייבת בלא"ה אם צריכה לשלם.

נבואת אהרן במצרים

ויאמר כו' שלח נא ביד תשלח [פ"ד פי"ג] ופרש"י ביד תשלח, ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן.

וכן מצינו בס' שמואל א [פ"ב פכ"ז] ויבא איש אלקים אל עלי ויאמר אליו כה אמר ה' הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה, ופרש"י הנגלה נגליתי אל בית אביך - מכאן שנתנבא אהרן במצרים, ומה היא הנבואה הוא שנאמר (יחזקאל כ) ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו. וכן מצינו ברש"י ביחזקאל [פסוק ז'] ואומר אליהם אהרן נביא להם נבואה זו קודם שנגלה הקב"ה על משה בסנה וזהו שנאמר (שמואל א' ב') לעלי הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים וגו'.

ועוד שם [פסוק ח] וימרו בי ולא אבו לשמע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי' בהם בתוך ארץ מצרים, ופרש"י וימרו בי הרשעים רובם של ישראל שמתו בשלשת ימי אפלה כמו שנאמר וחמושים עליו בני ישראל וגו' אחד מחמושים וי"א אחד מחמש מאות, וזהו הנבואה של אהרן.

עני ומצורע חשובים כמת

ויאמר ד' אל-משה במדבר לך שב מצרים כי-מתו פלי-האנשים המבקשים את נפשך [פ"ד פ"ט] פי' רש"י ירדו מנכסיהם ועני חשוב כמת, ובשם הגר"א שמדויק בפסוק שלא מתו ממש שהרי כתיב המבקשים את נפשך לשון הוה ומשמע שעדיין מבקשים.

בנדרים ז' ב' ועניות כמיתה, שנאמר כי מתו כל האנשים, וכ' הר"ן שנאמר כי מתו כל האנשים וגו' - דלא מתו ממש כדאמרין לקמן בפרק ר"א (דף סד:) דמהו הוה דכל מקום שנאמר נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירים ואינהו הוה במחלוקת של קרח, אלא דמפני שהענו אמר כי מתו דאע"ג דאמרין התם דארבעה חשובין כמת עני וסומא ומצורע ומי שאין לו בנים הכא דואי מעניות קאמר, דאין לומר שנסתמו דהא כתיב במחלוקתו של קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר, וליכא למימר נמי שהיו מצורעין דהא כתיב (דברים יא) בקרב כל ישראל וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה דהא אמרין שחזרו למומן במעשה העגל כו'.

ובשאלת שלום ס' ק"ג (צינו בגהש"ס) הק' שהרי תנן בנגעים פרק ז' אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם מתן תורה, וא"כ שפיר אפ"ל שהיו דתן ואבירים מצורעים, ומ"מ היו בקרב כל ישראל כיון שנגע שנולד קודם מתן תורה אינו מטמא, ע"ש ובחז"ס.

ובמהר"ן חיות כ' "ואולי דרך לענין טומאה אינו מטמא לפני הדבור, אבל לענין שלוח חוץ לג' מחנות דק"ל בדד ישב שאינו יושב אף עם שאר מצורעים ראינו שאינו נוגע לעניני טומאה וא"כ אף נגוע שקודם הדבור היה משתלח חוץ לג' מחנות".

והנה עיקר ד"ז דמה שמשתלח חוץ לג' מחנות אינו מדין הטומאה כן מבואר גם בכ' הגר"ח למו"ק, והרי מצינו במצורע גם דיני אבילות כמו פריעה ופרימה, וי"ל דגם מה שחוץ לג' מחנות אינו רק משום הטומאה אלא גם משום אבילות, עמש"כ בצהל"מו"ק סי' י"ג, אולם מה שמבואר בד' מהר"ן חיות דאף שנגע שנולד קודם הדיבור אינו מטמא אבל מ"מ משתלח חוץ לג' מחנות, הוא דבר מחודש שיהא דין מצורע לענין הנהגות מצורע ולא לענין טומאה, וע' בנגעים שם דגם גר שנתגייר עם נגע וקטן שנולד עם נגע אינם מטמאים, ולד' מהר"ן חיות מ"מ יחא עליהם דין שילוח מג' מחנות, והרי כל דיני מצורע הם רק כשהנהגות מטמא אותו וכאן הרי אין הכהן מטמא אותו, ואולי אומר עליו שהוא מצורע בלא טומאה, וגם יל"ע דכל מצורע צריך הבאת צפורים לטהרתו במצורע זה שאינו אלא לענין הנהגות מצורע ולא לענין טומאה, אם צריך להביא צפורים.

המילדות העבריות

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וכו' בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה [טו טז].

ובגמ' סנהדרין נו ע"ב בן נח נהרג בדין אחד וכו' משום רבי ישמעאל אמרו אף על העוברין. וכו' המהרש"א בזה אמרתי ליישב בפ' שמות שדקדק הכתוב לאמר ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות דודאי פרעה לא שאל מהם להרוג הזכרים בידים דבן נח מוזהר על שפיכות דמים ולכן לא אמר כן למילדות המצריות שהוזהרו על שפיכות דמים אפילו בעוברים אבל למילדות העבריות אמר שהותר לכל להרוג עובר במעי אמו וראיתם על האבנים קודם שיצא לאויר העולם אם בן הוא וגו' וכיון שאי אפשר בהם לפטור משפיכות דמים רק בתחילת יציאת הולד קודם שיצא ראשו או רובו הוצרך לתת להם סימנן כמו שכתוב בפרק קמא דסוטה וראיתם על האבנים סימן גדול מסר להם כו' יריכותיה מצטננות כו' וכן פניו למעלה כו' עיין שם ודו"ק:

וד' צ"ב דאם חשש שלא ישמעו לו להרוג העוברים ומשום שכן נח מוזהר על העוברים הרי כ' הרמב"ם [מלכים פ"ה ה"ב] דבן נח שאנסו אנס לעבור על אחת ממצוותיו מותר לו לעבור ואפי' לעבוד ע"ז עי"ש, וא"כ מדוע פרעה לא ציוה גם על המצריות בגזירת מלכות, וישמעו לו משום שבמקום אונס שרי.

וצ"ל דס"ל כדברי המל"מ שם דלא איירי הרמב"ם באנסו לשפוך דמים, לפי שבזה אסור לו להרוג אפי' באנסו משום דאיכא סברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי מדמא דחברייך, ורק לענין ע"ז וגילוי עריות דילפינן מקראי ס"ל להרמב"ם דבן נח לא צריך למסור נפש.

אך עדיין צ"ב, דכל דברי המל"מ מיירי דוקא בלהרוג אדם לפי ששם יש את הסברא דמאי חזית אבל לענין הריגת עובר לכאן לא שייך, שהרי מבואר בסנהדרין ע"ב דהטעם דמותר להרוג עובר במעי המקשה לילד הוא משום דלא מיקרי נפש וא"כ בזה לא שייך הסברא דמאי חזית, דודאי יש להעדיף האם שהיא נפש על העובר וא"כ הדק"ל אמאי לא ציוה להם פרעה בגזירת מלכות ויהא מותר להם להרוג את העובר.

והנה במדרש [שמו"ר א. יד] ויאמר בילדכן את העבריות למה ציוה להרוג אותם ע"י המילדות כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהן, וצ"ב מאי קושיה המדרש למה ציוה להרוג ע"י המילדות, וכי דרך המלך לקיים גזרותיו וללכת לחפש בכל בית ובית כדי להרוג את התינוקות, ולכן ציוה למילדות שכיון שהם מתעסקות בין כך עם הילדים יכולים להרוג.

ועיין בכלי חמדה דהקשה בדמדרש [בר"ר לד יד] איתא א"ר חנינא שופך דם האדם באדם ע"י שליח דמו ישפך, והיינו דאיכא שליחות בהריגה לבן נח דציווי זה נאמר לבן נח, וא"כ מה מהני לפרעה שציוה את המילדות והרי איכא שליחות והוא יתבע על הדבר, עי"ש.

ואפ"ל דהמדרש שואל את קושיה המהרש"א אמאי ציוה רק על המילדות העבריות ולא על המצריות, וע"ז משני דלא רצה שיתבענו הקב"ה דלמצריות הוי רציחה ואיכא שליחות משא"כ לישראליות שאין דין שליחות, ובזה יבו' ד' המהרש"א דאף בעוברין ובשליחות נאסרו המצריות. [מאת העורך]